

Kącik logopedyczny – porady dla Rodziców

Przebieg prawidłowego rozwoju mowy dziecka

0-1 rok życia

Dziecko głuży, czyli wydaje nieświadomie dźwięki podobne do samogłosek i spółgłosek. Głuzenie występuje u wszystkich dzieci, nawet u głuchych i niedosłyszących.

Następny etap w rozwoju mowy to gaworzenie. Jest to w przeciwieństwie do głuzenia czynność zamierzona, polegająca na naśladowaniu dźwięków zasłyszanych z otoczenia np. naśladowanie mowy mamy. Pod koniec 1 roku życia dziecko spełnia proste polecenia (rozumie mowę), pojawiają się pierwsze wyrazy takie jak: „mama”, „tata”, „baba” itp.

1-2 rok życia

Dziecko wymawia wszystkie samogłoski oprócz „ą” „ę”. Wymawia wiele spółgłosek oprócz s, z, c, dz, (mówi „sianki, siociek”), czasami nie wymawia „k”, „g” zamieniając je na „t”, „d” („totet” zamiast „kotek”). Trudniejsze spółgłoski zastępuje łatwiejszymi, upraszcza wyrazy opuszczając głoski, często wymawia tylko sylaby początkowe lub końcowe. W miarę rozwoju takich „potknięć” jest coraz mniej. Nie należy dziecka stale poprawiać, ale podawać prawidłowy wzorzec wyrazu. Dziecko w tym okresie, rozszerza zakres rozumianych słów, wymawia ich coraz więcej, doskonali wymowę, opanowuje gramatykę.

2-3 rok życia

Pojawiają się spółgłoski /k, g/, a pod koniec tego okresu /s, z, c, dz/. Nadal dzieci zastępują trudniejsze głoski łatwiejszymi lub nie wymawiają poszczególnych głosek w mowie spontanicznej, pomimo że potrafią wypowiedzieć je samodzielnie. W tym okresie nabierają świadomości wymawianiowej tzn. wiedzą jak dany wyraz powinien być wypowiedziany, chociaż same wypowiadają go błędnie. Pod koniec tego okresu mowę dziecka charakteryzuje zmiękczenie głosek /s, z, c, dz, sz, ż, cz, dż/, np. „kosiula, pasiek), zamiana głoski „l” na „j”, a głoski „r” na „l” lub „j” („jowej, lowel”), upraszczanie grup spółgłoskowych, brak wyraźnych końcówek. Dziecko trzyletnie nie musi posługiwać się zdaniami pod warunkiem, że doskonale rozumie mowę.

3–4 rok życia

Dziecko zaczyna posługiwać się dłuższymi wypowiedziami, układa zdania, może opowiedzieć zasłyszaną bajkę, chętnie włącza się do rozmowy z dorosłymi.

Często przestawia głoski, a nawet sylaby np. „kolomotywa” zamiast „lokomotywa”. Występują tzw. Upodobnienia, np. „dobać” zamiast „zobacz”, „pam” zamiast „pan”. Ponadto dzieci często tworzą nowe wyrazy np. „zatelefonić”, „pomasłować” (smarować chleb masłem).

Utrwalają się głoski, z, c, dz. Pod koniec 4 roku życia pojawia się głoska „r”, aczkolwiek często jest jeszcze zmieniana na „l” (to nie powinno jeszcze rodzica niepokoić).

Czasami pojawiają się głoski /sz, ż, cz, dź/. Niewiele dzieci w tym okresie osiąga poprawną wymowę. Jest ona przeważnie zrozumiała dla otoczenia, jednak nadal zachowuje cechy mowy dziecinniej. Mogą występować agramatyzmy np. „Mam dwa siostry”.

4–5 rok życia

Pojawiają się głoski /sz, ż, cz, dź/., dziecko potrafi je powtórzyć, jednak w swobodnej mowie często zamienia na /s,z,c,dz/.

Pięć–, sześciolatki poprawnie artykułują głoskę „r”. Może wystąpić tzw. nadpoprawność, hiperpoprawność czyli wymawianie nowo wyuczonych głosek w każdym miejscu, nawet tam gdzie one nie występują np. „karoryfer, karafior, samochód”. Zdarzają się jeszcze w tym okresie uproszczenia trudniejszych do wymówienia wyrazów.

Dziecko sześciolatnie powinno wymawiać prawidłowo wszystkie głoski i mieć opanowaną technikę mówienia. Jest do tego w pełni przygotowane, jeśli jego rozwój fizyczny, psychiczny i emocjonalny przebiega w normie.

Najczęściej spotykane zaburzenia w rozwoju mowy u dzieci

O wadliwej wymowie mówimy, gdy odbiega ona od normy fonetycznej ogólnie przyjętej w danym języku. Są to odchylenia różnego rodzaju - od drobnych nieprawidłowości w realizacji poszczególnych głosek, po ciężkie wady wymowy uniemożliwiające porozumiewanie się z otoczeniem.

Dyslalia to nieprawidłowość w wymawianiu jednej lub kilku głosek. Głoski mogą być zamieniane na inne, zniekształcane lub nie wymawiane w ogóle.

W obrębie dyslalii wyróżniamy:

- sygmatyzm - czyli nieprawidłowa wymowa głosek /ś, ź, ć, dź/ s, z, c, dz/. / sz, ż, cz, dż /
- rotacyzm - nieprawidłowa wymowa głoski „r”
- mowę bezdźwięczną – wymawianie głosek dźwięcznych jak ich bezdźwięczne odpowiedniki
- kappacyzm – nieprawidłowa realizacja głoski „k”
- gammacyzm – nieprawidłowa wymowa głoski „g”
- lambdacyzm – nieprawidłowa wymowa głoski „l”
- inne odchylenia od norm artykulacyjnych

W przypadku dyslalii całkowitej zaburzenie może dotyczyć realizacji większości, a nawet wszystkich głosek (mowa niezrozumiała lub zrozumiała tylko przez najbliższe otoczenie – tzw. bełkot).

Jąkanie to zaburzenie płynności mowy na skutek mimowolnych skurczów narządów mownych: oddechowych, fonacyjnych i artykulacyjnych.

Alalia to częściowa lub całkowita utrata zdolności mówienia lub\i rozumienia na skutek uszkodzenia struktur korowych. Uszkodzenie to powstało jeszcze przed pojawieniem się mowy i uniemożliwia prawidłowy jej rozwój (poziom intelektualny i słuch jest w normie).

PORADY DLA RODZICÓW

Kiedy należy udać się z dzieckiem do logopedy?

Zawsze, gdy zaobserwowane zostaną następujące objawy:

- trzyletnie dziecko nie mówi
- pięcio-, sześciolatek nie wymawia wszystkich głosek lub mówi niezrozumiale dla otoczenia
- dźwięki mowy są zniekształcane (brzydko brzmią)
- dziecko się jąka

Istnieją szczególne przypadki, gdy do logopedy należy udać się jeszcze wcześniej, nawet przed pierwszym rokiem życia. Dotyczy to sytuacji, kiedy dziecko:

- pochodzi z obciążonego okresu ciąży–okołoporodowego (powikłania w czasie ciąży i porodu, urazy, poważne choroby dziecka w okresie przed pojawieniem się mowy, inne)
- ma uszkodzony słuch
- ma dziecięce porażenie mózgowie, zespół Dawna czy też inną niepełnosprawność fizyczną, bądź umysłową
- ma rozszczep podniebienia i\lub wargi
- dziecko nie gaworzy, nie reaguje na mowę (np. na swoje imię, proste polecenia typu „daj” „pokaż”, itp.)
- ma kłopoty z żuciem, połykaniem, oddycha przez usta.

Skąd biorą się wady wymowy ?

Przyczyny zaburzeń mowy:

- mało sprawne narządy artykulacyjne (język, wargi, żuchwa, podniebienie miękkie)
- wadliwa budowa narządów artykulacyjnych (przyrośnięty język, język zbyt długi, gruby, rozszczep podniebienia, wady zgryzu, deformacje zębów, inne)
- zaburzenia słuchu (nawet niewielki niedosłuch, niezauważalny dla rodziców może mieć odbicie w wadliwej mowie)
- zaburzenia tzw. słuchu fonematycznego (dziecko dobrze słyszy, ale ma trudności z rozróżnianiem głosek)
- niewłaściwe wzorce mowy, nieprawidłowe postawy wychowawcze (źle mówiący rodzice, rodzeństwo, zwracanie się do dziecka w sposób pieszczotliwy, „dziecięcy”, postawa zbyt surowa, ciągłe karcenie dziecka, ośmieszanie jego mowy)

- uszkodzenia ośrodków mowy w mózgu na skutek urazów podczas ciąży, porodu i w okresie niemowlęctwa
- silne negatywne przeżycia (wypadek, głębokie przeżycie strachu, uraz psychiczny).

Co robić, by dziecko ładnie mówiło?

Na prawidłową wymowę składa się wiele czynników. Niektóre mają wpływ na nią, zanim się jeszcze pojawi i warunkują jej prawidłowy rozwój. Dbłość o mowę należy rozpocząć od właściwych zabiegów pielęgnacyjnych niemowlęcia:

- ile to możliwe karmić piersią przynajmniej do ósmego miesiąca życia
- zwracać uwagę by dziecko spało z zamkniętą buzią (zawiazywać czapeczkę pod brodą podczas snu, w ciągu dnia przytrzymywać bródkę dziecka, zwierać szczęki, aby wytworzyć w dziecku nawyk oddychania nosem)
- nie przedłużać okresu karmienia butelką, przechodzić na pojenie z kubeczka z dzióbkiem; nie karmić dziecka ciągle papkami i zmiksowanymi zupkami - czynność gryzienia to wspaniała gimnastyka dla narządów mowy
- jak najwcześniej odzwyczajając dziecko od ssania smoczka, palca, picia z butelki; czynności te sprzyjają wadom wymowy i wadom zgryzu
- dbać o higienę i stan jamy ustnej
- otoczyć dziecko mową /jest to tzw. kąpiel słowna/ – dużo mówić, używać prostych zwrotów, czytać, uczyć prostych wierszyków z pokazywaniem np. „Gotowała srocza”; niech dziecko obserwuje usta osoby mówiącej.

Rodzicu pamiętaj!

Przed wystąpieniem wad wymowy, bądź ich utrwaleniem, uchroni Twoje dziecko badanie kontrolne. Do logopedy można zgłosić się zawsze - niezależnie od wieku dziecka. Warto zapytać i rozwiązać swoje wątpliwości. O ile jest takie wskazanie należy rozpocząć ćwiczenia jak najwcześniej.

Z wad wymowy się nie wyrasta, z wiekiem utrwalają się!

Zaburzenia mowy są przyczyną wielu niepowodzeń szkolnych, utrudniają naukę czytania, powodują błędy w pisaniu, zaburzają kontakty społeczne, są źródłem kompleksów, a w szczególnych przypadkach urazów psychicznych.

Logopeda

mgr Iwona Tęcza